

ISSN 0027-8084

УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

LI/2

БЕОГРАД

2020

НАШ ЈЕЗИК
ЛІ СВ. 2

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Ђорђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Рецензенти
др Ђорђе Оташевић, др Милица Радовић Тешић,
др Марина Спасојевић, др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjzikisjsanu@gmail.com.

Штампа: Службени гласник, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, бр. 1 (1932/1933) – год. 8, бр. 1 (1941); н. с. књ. 1, св. 1/2 (1949/1950)–. – Београд: Институт за српски језик САНУ, 1933–1941; 1949– (Београд : Службени гласник). – 23 cm

Полугодишње
ISSN 0027-8084 = Наш језик
COBISS.SR-ID 615951

НАШ ЈЕЗИК

Књига LI

Св. 2 (2020)

САДРЖАЈ

Ч л а н ц и

- Реконструкција сугласника у критичком издању Његошевог спјева
Шћејан Мали (РАДМИЛО Н. МАРОЈЕВИЋ) 1–37
- Откривање неконсистентности у обради вишеструке еквиваленције:
уводна размишљања (ДАНКО М. ШИПКА) 39–49
- Идеофонски предикати у српском језику: основне карактеристике
(ТАЊА Ч. МИЛОСАВЉЕВИЋ) 51–60

П р и к а з и

- Вуков *Српски рјечник и 200 година савременог српског језика*
(ДРАГАНА Ј. ЦВИЈОВИЋ) 61–66
- Рајна Драгићевић, *Грамајџика у огледалу семанјџике*
(БОЈАНА Д. ТОДИЋ САНКОВИЋ) 67–70
- Веселина Ђуркин, *Сложени зависни везници у српском језику*
(и њихова функционалносјџилска дисјџрибуција)
(МАРИНА М. НИКОЛИЋ) 71–74
- Милка Николић, *Поредбено-начинске консјџрукције у српском језику*
(АНЂЕЛА Д. ВАСИЉЕВИЋ) 75–82

Х р о н и к а

- Хроника Међународног научног скупа „Лексикографија
и лексикологија у светлу актуелних проблема“
(28–30. октобар 2020) (СЛОБОДАН Б. НОВОКМЕТ) 83–95

**Одлуке Одбора за стандардизацију
српског језика**

Терминолошке синтагме које конституише именица <i>менаџмент</i>	97–99
Писање назива једног вируса: <i>вирус корона</i>	101–104

In memoriam

Радоје Симић (ВИКТОР Д. САВИЋ)	105–112
Владимир П. Гутков (МАРИНА Ј. СПАСОЈЕВИЋ)	113–116

Веселина Ђуркин, *Сложени зависни везници у српском језику
(и њихова функционалностилска дисџрибуџија)**

Књига Веселине Ђуркин *Сложени зависни везници у српском језику (и њихова функционалностилска дисџрибуџија)*, настала на основу докторске дисертације *Принџији насџанка сложених везника и њихова функционалностилска дисџрибуџија у српском језику*, студија је изузетног значаја у области синтаксе савременог српског језика. Осим што представља, анализира и синтетизује знања о прилично сложеном и разуђеном систему сложених зависних везничких израза,¹ ова књига баца светло и на употребну и функционалностилску вредност ових језичких средстава, те се, изузев у дела из синтаксе и семантике, може укључити и у стилистичке радове.

Монографија *Сложени зависни везници у српском језику (и њихова функционалностилска дисџрибуџија)* састоји се из шеснаест поглавља, након којих следе сажеци на енглеском и српском језику и спискови извора и цитиране литературе. Првих дванаест поглавља представљају семантичке типове зависних везника, тринаесто указује на улогу полисемије у процесу њиховог формирања, четрнаесто на досадашњу лексикографску обраду а претпоследње, пре закључака, даје информацију о експресивним могућностима сложених везника у књижевноуметничком стилу.

Како и сама структура књиге показује, ауторка се доминантно користи семантичким приступом приликом анализе свога предмета

* Београд: Јасен, 2018, 466 стр.

¹ Због терминолошке шареноликости у постојећој литератури треба скренути пажњу да се у књизи под сложеним зависним везником сматра језичка јединица сложене, односно чврсте и стабилне структуре која има јединствено значење и која, иако се састоји од различитих врста речи (заменички прилози, предлози, партикуле, везници), у субординираним реченичним конструкцијама функционише као прости (једнолексемски) зависни везник. Дакле, како је уобичајено у модерној синтакси, (сложени) везник се посматра искључиво као функционална јединица.

истраживања, што је и у Уводу експлицитно наведено, издвајајући семантичке типове сложених везника на оне са значењем: места, времена, начина и поређења, услова, узрока, последице, концесивности, експективности, ексцептивности и спецификативности. Структурно гледано, сложени везници подељени су на: сложене везнике формиране преко заменичких прилога, сложене везнике формиране преко прилошких израза, сложене везнике формиране у процесу удружења партикуле и зависног везника или заменице, сложене везнике формиране у процесу срастања компаративне прилошке лексеме и сложеног диферентивног поредбеног везника, сложене везнике формиране преко анафорски употребљене релативне заменице *шїѠо*, сложене везнике формиране у процесу обједињења глаголског прилога садашњег и општег зависног везника *да*.

За разлику од сложених зависних везника с месним значењем (II), сложени везници с временским значењем (III) изузетно су продуктивна група, која се одликује и творбеном разноврсношћу и функционалностилском заступљеношћу. У поређењу са временском семантиком, значење начина (IV) одликује се веома једноставним системом сложених везника. Ту спадају два модела: *їако шїѠо*, *їако да* и *на їај начин шїѠо*, *на начин да*, *на начин како*. Сложени везници поредбеног значења подељени су у складу са савременом семантичком класификацијом на оне који означавају једнакост (*као шїѠо/да*) и неједнакост (*него шїѠо/да*).²

Једна функционалностилски маркирана група сложених зависних везника јесу они са значењем услова (V). Везници типа *їод условом да*, *уз услов да*, *у случају да*, *за случај да*, *у случају кад*, *їод/с їреїїѠосїавком да* и *уз їреїїѠосїавку да* карактеристични су за административни и научни функционални стил, а најшире гледано заменљиви су простим везником *ако*.

Сложене везнике узрочног значења (VI) *зайѠо шїѠо*, *сїѠога шїѠо*, *ѠїѠуда шїѠо*, *їїме шїѠо*, *због їѠога шїѠо*, *од їѠога шїѠо*, *услед їѠога шїѠо*, *їоводом їѠога шїѠо*, *ради їѠога шїѠо*, *с обзиром на їѠо шїѠо*, *с обзиром (на їѠо) да*, *будући да*, *їогоїѠово шїѠо* ауторка представља као структурно веома разноврсну групу, а што се функционалностилске заступљености тиче, показано је да су због својих семантичких карактеристика најприсутнији у научном стилу а најређе су заступљени у административном.

² Ради термилошког уједначавања препорука би била да се поредбени сложени везници поделе на еквативне и диферентивне, односно на оне за једнакост и на оне за неједнакост, а не на оне за једнакост и на диферентивне, како је у књизи учињено.

Сложени везници с последичним значењем (VII) могу се поделити на два типа: општи последични везник *и́ако да*, настао срastaњем заменичког прилога и везника, који није стилски маркиран, и везници *због чега, ради чега, на основу чега* итд., настали срastaњем предлога (или предлошког израза) и анафорски употребљене замене *и́ио* у генитиву, који уз последично значење обавезно износе и информацију о узроку који доводи до последице исказане зависном реченицом.

Када је реч о финалном значењу, сложени везници такве семантике (VIII) настали су у процесу удруживања заменичких прилога и везника (*зай́о/сй́ога да*), односно прилошких израза и везника (*због й́ога да, ради й́ога да, с циљем да* и др.). Ови везници могу се наћи у свим функционалним стиливима српског језика, али се претежно јављају у научном и публицистичком, док су сразмерно ређи у административном стилу, мада их има у појединим његовим жанровима, као што су извештаји, уговори, споразуми.

Концесивност се јавља код сложених везника (IX) насталих преко заменичких прилошких израза (*уј́ркос й́оме и́ио, насуй́ројй́ й́оме и́ио, без обзира (на й́о) и́ио* и др.), и код оних с партикулом у свом саставу (*и й́оред й́ога и́ио, и ако, и уколико, свеј́едно и́ио* итд.), а обе групе обухватају и оне општеконцесивног и оне парцијалноконцесивног типа. У зависности од типа, ови везници срећу се у свим функционалним стиливима српског језика.

За разлику од сложених везника експективног значења (*умесй́о й́ога и́ио/да*), који се ни структурно ни семантички ни функционално посебно не издвајају и класификују (X), ексцептивни сложени зависни везници (XI) истичу се својом структурном разноврсношћу. Истовремено ови везници представљају средство граматикализације зависних ексцептивних реченица, будући да оне немају просте везнике. Везници *осим и́ио/да* и *сем и́ио/да* заступљени су у свим функционалним стиливима осим у административном, за који је карактеристична употреба ексцептивног везника *осим ако*.

Спецификативно значење исказује се везницима *с й́им и́ио* и *с й́им да* (XII) и његовим варијантама (*с й́ом разликом да/и́ио, уз най́омену да, с изузетй́ком да* итд.), а ови везници јављају се у језику администрације, науке и публицистике, док су ретки у језику књижевности.

Обиља информација које нам доноси ова књига сигурно не би било без изузетно обимног стилски разноврсног корпуса савременог српског језика, који ауторка временски омеђује од Вука до данас, односно од краја XIX века до садашњег тренутка. Захваљујући тако конци-

пираном корпусу добили смо резултате о синтаксичко-семантичким и функционалностилским вредностима сложених зависних везника при-меном одговарајућих метода – структурно-семантичке методе и методе функционалностилске дистрибуције.

Ова књига попуњава очигледан недостатак систематичних студија које се баве сложеним везницима и представља изузетан допринос српској синтакси. Закључци о функционалностилској дистрибуцији сложених зависних везника (који се налазе на крају поглавља, али и свеукупно у Закључку на крају књиге) доносе другачију слику о употребној (функционалној, али не синтаксичкој већ стилистичкој) вредности везничких средстава и дају добар пример лингвостилистичког приступа језичким феноменима.

*Марина М. Николић***

Институт за српски језик САНУ, Београд***

* marina.nikolic@isj.san.ac.rs

** Овај приказ финансирало је Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије према Уговору бр. 451-03-68/2020-14/200174, који је склопљен са Институтом за српски језик САНУ.